

NAMƏLUM GÖZƏL

(Hekayə)

İsaxan İsaxanlı

Azərbaycan Ali Rəssamlıq Məktəbinin sonuncu kurs tələbəsi, gənc rəssam Moskvada keçirilən tələbə rəssamların ümumittifaq sərgisindən qayıdırdı. Hava limanında qeydiyyatın başlanmasına yarım saat qalmış təyyarənin gecikdiyini və dəqiq məlumatın bir saat sonra veriləcəyini elan etdilər. Həmin gün bir çox uçuşlar, kəskin hava şəraiti ilə əlaqədar, təxirə salınmışdı, bu səbəbdən də, gözləmə zalında iynə atsan, yerə düşməzdi. Gənc rəssam bir tərəfdə durub gözləməyə başladı, boğluqdan hər tərəfə göz gəzdirir, gedib-gələnləri süzürdü.

Məlumat bürosundan bir qədər aralıda təkçə dayanmış gözəl bir xanım gənc rəssamın diqqətini çəkdi. Təxminən 30-35 yaş olardı. O, diqqətçəkici xarici görünüşü ilə ətrafdakı qadınlardan kəskin fərqlənirdi – nazik, uzun bədəni, başındakı yasəmən rəngli şlyapası, əlində tutduğu əl boyda çantası, əynindəki bədəninin bütün gözəlliklərini açıq-aydın sezdirən portağal rəngli nazik sarafanı, ürkək, bir az da ədalət baxışları – bir sözlə, bu xanımda gördüyü hər şey gənc rəssama fərqli və cəzbedici görünürdü. Havanın soyuq olmasına baxmayaraq, sarafanın üstündən yaxasiaçıq, yüngülcə bir pəncək geyinmişdi. Xanım elə bil ki hava limanına yox, kiminləsə görüşə gəlmişdi. Gənc rəssam, şikarını izləyən aslan kimi, gözlərini ondan çəkmir və baxışları ilə sanki xanımın rəsmi çəkirdi. Amma onun özündən xeyli yaşlı olduğunu hiss edir və bu səbəbdən də yaxınlaşmağa cürət etmirdi. Üstəlik, gənc rəssamın bir az utancaq təbiəti də ona mane olurdu. Xanım da yaraşığı bir gəncin ona baxışlarından elə bil ləzzət alır, hərdən ona naz satan kimi, şlyapasını düzəldir və canalan bir əda ilə baxıb gülümsəyirdi.

Nəhayət, gənc rəssam özündə güc tapıb, ona yaxınlaşdı: “Üzr istəyirəm, sizin də reysiniz gecikir?” Xanım xoş bir təbəssümlə ona baxdı, lakin cavab vermədi. Bu zaman diktorun səsi eşidildi: “Moskvadan Parisə uçan AF-1455 sayılı reys sabah saat 8-ə qədər təxirə salınır”. Bu eları eşidəndə xanım məlumat bürosuna yaxınlaşdı, nəşə soruşduqdan sonra yenə qayıdıb yerinə gəldi. Gənc rəssama baxaraq, rus dilində açıq bir aksentlə: Hə, indi mənim də reysim gecikir – dedi və incə bir təbəssümlə, əlini uzadaraq özünü təqdim etdi: – Meri.

Tanış oldular. Bakı reysinin gecikdiyi elan olunanda xeyli pərt olan gənc rəssam indi, əksinə, sevinir, bu fransız gözəli ilə tanış olduğu üçün özünü şanslı hesab edir və ürəyində təyyarənin ən az sabaha qədər təxirə salınması üçün dua edirdi. Elə bu zaman Bakı reysinin sabah səhər saat 11-ə qədər təxirə salınması haqqında elan verildi. Gənc rəssamın sevinci üzündən aydınca hiss edilirdi, mənalı baxışlarla Meriyə sarı döndü, o da reysin gecikməsindən, deyərsən, çox da rahatsız kimi görünmürdü.

Saat 11 olurdu. Tam bir gün boş vaxtları vardı. Bir qədər söhbət etdikdən sonra, Merinin təklifi ilə, şəhərə qayıtdular və Fransa səfirliyinin yaxınlığında bir mehmanxanada hər biri üçün ayrıca bir nömrə götürdülər. Bütün günü şəhərdə dolaşdılar. Bir neçə gün idi ki, Moskvada olmasına baxmayaraq, gənc rəssamın şəhərdə gəzmək üçün kifayət qədər vaxtı olmamışdı. Digər tərəfdən də, onun gəzib dolaşdığı yerlər də, yanındakı fransız gözəlinin təsiriylə indi ona tamamilə başqa cür

görünür, gənc rəssam bu yerlərin gözəlliklərini sanki indi-indi hiss edirdi. Axşam yaxın mehmanxanaya döndülər. Restoranda romantik bir şam yeməyi yedikdən sonra hərə öz otağına getdi.

Gənc rəssamın gözüne yuxu getmir, Meri ilə keçirdiyi saatların təsirindən çıxıb bilmirdi. Qızıl meydanı o am yadına saldı – Meri, ətrafda heç kimə məhəl qoymadan, bir-birinə sarılıb öpüşən gənc bir qızla bir oğlanı göstərərək dedi: “İndi onlar dünyanın ən bəxtəvər insanlarıdır. Eşqdən, sevgidən müqəddəs nə ola bilər ki?” Meri bu sözləri ehtə bir həzinliklə dedi ki, o gənclik öpüşlərinin həsrətini çəkirdi sanki... Gənc rəssam özünü saxlayamırdı, yanağından öpmək üçün ona tərəf əyildi. Bilərəkdənmi, yoxsa təsadüfənmi Merinin dodaqlarını öz dodaqlarında hiss etdi. Gənc rəssam həyatında ilk dəfə idi ki, özündən xeyli yaşlı bir qadınla öpüşürdü və o, tamamilə başqa duyğular içində idi. İndi mehmanxana otağında əllərini başının altına qoyub uzanmış gənc rəssam yenə də xəyalən o yaqut dodaqların əsirinə çevrilmişdi. O sanki divardan o biri otağı görür, Merinin də o öpüşlərin təsiri altında olduğunu xəyal edirdi.

O biri otaqda da eyni ab-hava hökm sürürdü. Meri ərindən ayrıldıqdan sonra birinci dəfə idi ki, belə acgözlüklə onun dodaqlarından yapışmış bir kişiylə rast gəlmişdi. Bəlkə də, açıq havada olmasaydılar, həmin an Meri öz hərəkətlərinə cavabdeh ola bilməyəcəkdi. Gənc rəssamın zəli kimi onun dodaqlarına çökünəsi, sonra da etdiyi hərəkətə görə qız kimi utanaraq üzr istəməsi Meriyə xüsusi zövq verirdi. Otağında həyəcədən özünə yer tapamıyan bu fransız gözəli hiss edirdi ki, ixtiyarı özündə deyil, indi hansısa bir qüvvə onu təcrübəsiz, utancaq, eyni zamanda dəli ehtirasla dolu o gənc rəssamın yanına çəkirdi.

Hər iki otağın qapıları eyni anda açıldı və onlar, illərdir görüşməmiş aşıqlar kimi bir-birinə sarıldılar.

Xariqə bir gecə keçirdilər birlikdə. Səhər tezdən hava limanına gəldilər. Nəhayət, təyyarəyə minik başladı və Meri nəmli gözlərində minbir sual yavaş addımlarla uzaqlaşdı. Gənc rəssam Meridən ayrıldığı üçün üzünə kədər çökdü, bir az nəfəsini dərmək üçün çəkilib bir tərəfdə oturdu. Keçirdiyi şahən gecənin təsirindən ayrılıb bilmirdi. Merinin qışın ilk qarını kimi bəmbəyaz bədəninə gözlərinin önünə gətirdikcə, gecə olduğu kimi yenə həyəcədən titrəyirdi; qızın dərilməmiş bir cüt şaftalıya bənzər məmələrinin arasındakı iki kiçik qara xal gənc rəssamı məftun etmişdi. Nədənə, bir çox qadınlarda olan sadə bir xal bu gənc rəssamın xəyalında heç kimdə olmayan xüsusi bir gözəllik nişanəsi kimi canlanırdı.

Gənc rəssam Bakıya qayıtdı. Adı tələbə həyatı yenidən başladı. Amma o sanki əvvəlki adam deyildi, tələbə yoldaşları ilə münasibətlərində, hətta danışıqında, gülüşündə belə dəyişmişdi. Gözləri həmişə yol çəkirdi. O, Merinin surətini heç cür xəyalından çıxara bilmirdi.

Bir dəfə yenidən dərindən gəlmişdi. Yorğun olduğu üçün bir az yatıb dincini almaq istədi, mümkün olmadı. Qəlbini ovşunlamış Merini heç cür unuda bilmir, onun surəti gözlərinin önündən getmirdi. Gənc rəssam yenə fikrə daldı, xəyalən Merinin bir cüt qu quşu kimi boynuna sarılmış əllərini əlinə aldı, incə, uzun barmaqlarından öpdü. Birdən gənc rəssam sərsəm kimi yerindən dik atıldı. Ürəyində bir arzu qanad açmışdı – Merinin surətini yaratmaq.

Gənc rəssam içində günəş kimi doğan bu arzusunu reallaşdırmaq üçün böyük həvəslə işə başladı. O, həmin günü, o gecənin hər anını gözləri önündə canlandırır, bir məqamı belə buraxmaq istəmirdi sanki. Gənc rəssam əsər üzərində düz beş ay işlədi. Nəhayət, əsər hazır oldu. Gənc rəssam Merinin başsız, çıpaq bədəninə yağlı boya ilə çəkmişdi. O bu əsərində yalnız Merinin bədən cizgilərini deyil, bir gecəlik tarıya bildiyi daxili dünyasını da əks etdirməyə çalışmışdı. Uzun müddət gözlərini əsərindən – “Naməlum gözəl”dən ayıra bilmədi eşq girdabına düşmüş bu gənc rəssam.

Tədris ili başa çatmaqda idi, sonuncu kurs tələbələri diplom müdafiəsinə hazırlanırdılar. Diplom işi olaraq, canlı natura – çıpaq qadın fiquru çəkilməsi müəyyənləşdirilmişdi. Gənc rəssam “Naməlum

gözəl" əsərini təqdim etdi. Müdafiə şurasının üzvü bir qocaman rəssamın dediklərindən: "Bu əsər insanın ən çox canlılığı ilə ovşunlayır, məftun edir. Burda xüsusi bir ruh, xüsusi bir sevgi var. Müəllif adı bir qızın deyil, sevgilisinin naturasını yaradıb sanki... Məncə, bu əsər bir diplom işi müdafiə etmək üçün həddindən artıq böyük əsərdir. Hesab edirəm ki, "Naməlum gözəl" bu gənc rəssamın böyük uğurlarının başlanğıcıdır. Buna qətiyyənlə şübhə etməyərəm".

İllər keçmiş, gənc rəssam yaşa dolmuşdu. Ölkədə böyük nüfuz qazanmış, bir sıra əsərləri yalnız SSRİ-rin deyil, müxtəlif xarici ölkələrin sərgilərində də nümayiş etdirilmişdi. O, 60 illik yubileyi ərəfəsində SSRİ Xalq rəssamı kimi böyük ada layiq görülmüşdü.

Elə bu ərəfədə rəssam Fransa İnstitutunun tərkibindəki beş akademiya olan İncəsənət Akademiyasının (Académie des Beaux-Arts) təşəbbüsü ilə məşhur Luvr muzeyində (Musée du Louvre) təşkil ediləcək beynəlxalq bir sərgiyə dəvət almışdı. Sərgidə nümayiş etdirilməsi məqsədilə ondan xahiş etmişdilər ki, özünün ən yaxşı hesab etdiyi beş əsərini sərgiyə təqdim etsin. Rəssam, biri "Naməlum gözəl" olmaqla, beş əsərini təqdim etdi və 1975-ci ilin gözəl bir yaz günü sərgidə iştirak etmək üçün Bakı-Moskva-Paris reysi ilə Fransaya uçdu.

Həmin il Luvr muzeyi sərgidə nümayiş edilən əsərlərin satılması ilə bağlı bir neçə yenilik etmişdi. Bunlardan biri də satışın hərərac yolu ilə aparılmaması idi – hər müəllif sərgiyə təqdim etdiyi əsəri üçün istədiyi qiyməti qoya bilərdi (sərgiyə təqdim edilən əsər üçün satış qiymətinin qoyulması mütləq şərt idi) və hər hansı bir alıcı həmin qiyməti ödəməklə o əsəri ala bilərdi. Son zamanlarda maddi sıxıntılarla üzləşən rəssam üçün bu, nadir fürsət idi. Sərgidə əsərlərin bərabər rəqabət şəraitində satılması üçün əsərin müəllifinin kimliyi gizli saxlanılırdı və yalnız hər hansı bir əsər satıldıqdan üç gün sonra əsərin müəllifi haqqında alıcıya rəsmi məlumat veriliridi.

Rəssam əsərlərinin dördünə, çətinlik çəkmədən satış qiyməti qoydu (əsərlərin satılması üçün qiyməti yüksək qoymamışdı). Amma o, sevimli əsərini – "Naməlum gözəl"i satmaq istəmirdi. Ona görə də, o illərdə fantastik görünən bir rəqəm qoydu ki, əsər satılmasın. Qaydalara görə, sərgi beş gün davam etməli idi və əsərlər yalnız son iki gündə satıla bilərdi.

Sərginin son 5-ci günü başa çatmaqda idi. Rəssamın heç bir əsəri satılmamışdı. O, artıq ümitsiz halda başqa müəlliflərin əsərlərini seyr edir, sərginin bitmə vaxtını gözləyirdi. Sərginin sona çatmasına cəmi bir neçə saat qalmışdı ki, təşkilat komitəsindən bir nəfər rəssama yaxınlaşdı: "Müsyö, sizin "Naməlum gözəl" əsəriniz satıldı. Zəhmət olmasa, buyurun satış komitəsinə". Rəssam çaşqınlıqla və bir az da əsəbi halda dedi: "Necə yəni satıldı? Bu ola bilməz, o əsər satıla bilməz". Sonra yadına saldı ki, əsərin satılması üçün özü, fantastik də olsa, bir qiymət qoymuşdu. Əslində, bir əsərinin o qiymətə satılmasını eşidən bir müəllif sevinməli və hətta sevindiyyindən qanad açıb uçmalı idi. Rəssam isə sanki qəm dəryasına batmışdı. Bir qədər sakitləşdikdən sonra kədərli səsle: Kim aldı "Naməlum gözəl"i? – deyə komitə sədrindən soruşdu. "Bir neçə onu deyə bilərik ki, alıcı məşhur bir kolleksiyacıdır. Başqa məlumat verməyə ixtiyarımız yoxdur. Bu, alıcının tələbidir" – komitə sədri cavab verdi.

Sərgi başa çatdı. Rəssam çox böyük xəyal qırıqlığı ilə Parisdən ayrıldı. Onun satılmasını arzu etdiyi dörd əsərindən heç biri satılmamış, qətiyyənlə satmaq istəmədiyi, 40 il göz bəbəyi kimi qoruduğu ən sevimli əsəri, qəlbində yaşayan ən şirin xatirələrinin aynası – "Naməlum gözəl" isə artıq yox idi. İndi o öz şedevr əsərini görmək üçün işdən evə tələsməyəcək, gecələr yatmadan əvvəl divara yaxınlaşıb nazik, uzun barmaqları ilə o qoşa xallara toxuna bilməyəcək, əlini o marmər sinə, o qoşa şamama, o nazik bel, o gümsad bədən üzərində gəzdirə bilməyəcəkdi...

"Naməlum gözəl"i alan madam Marşan Parisdə məşhur bir kolleksiya evinin sahibi idi. Sərgi başa çatdıqdan üç gün sonra sərginin təşkilat komitəsindən rəsmi bir məktub aldı. Məktubda əsərin müəlli-

finin kimliyi bildirilirdi. Müəllifin adını oxuyan madam Marşan dərin fikrə getdi – bu ad ona tanış gəlirdi. Madam Marşan sevdiyi “Montecristo” siqaretindən birini yandırdı, dərindən bir neçə qullab vurdu. Xəyalı onu uzaq keçmişə – həyatında birçə dəfə olduğu Moskvaya apardı. Parisə dönərkən hava limarında acgöz, amma uşaq kimi qayğısız, səmimi bəbəqləri ilə onu yoldan çıxardan gənc bakılı rəssamı xatırladı, onun surətini xəyalında canlandırmağa çalışdı.

Birdən madam Marşan yerindən dik atıldı. Cəld addımlarla üç gün əvvəl əldə etdiyi o rəsma yaxınlaşdı, acgözlüklə şəkli süzməyə başladı. O sanki bu şəkli hardasa görmüşdü. Qızın döşlərinin arasındakı əvvəlcə ona adi bir gözəllik nişanəsi kimi görünən o qoşa qara xallar indi ona nəsə pıçıldayırdı. Özlündən asılı olmayaraq, madam Marşan boy güzgüsünə yaxınlaşdı, qəfəsdəki quş kimi çırpman sinəsini araladı. Madam Marşan az qaldı ki, hüsunu itirsin. İlahi! Bu nə möcizədir?!

Madam Marşan qarışıq hisslər içində idi: sevinc, kədər, xatirələr, arzular – bir anda hamısı bir-birinə qarışmışdı, həyəcədən gözləri yaşardı. Bir qədər sakitləşdikdən sonra madam Marşan telefona yaxınlaşdı. Lıvr muzeyinə zəng etdi, sərginin təşkilat komitəsinin sədrindən əsərin müəllifi haqqında ətraflı məlumat aldı. Oturub bir məktub yazmaq istədi, amma bacarmadı. O, ən azı, indi psixoloji olaraq, o məktubu yazmağa hazır deyildi.

Bu hadisədən altı ay keçmişdi. Madam Marşan 70 illik yubileyi münasibətilə özünün kolleksiya evində Parisin tanınmış incəsənət adamları və yaxın dostlarının iştirakı ilə bir ziyafət təşkil etmişdi. Ziyafət kolleksiya evinin böyük sərgi salonunda keçirilirdi. Salonu madam Marşanın uzun illər boyu gəncliyindən bəri əldə etdiyi çoxsaylı əsərlər bəzəyirdi. Burada bütün iştirakçıların diqqətini cəlb edən əsərlərdən biri də “Naməlum gözəl” idi. Hamı “Naməlum gözəl”in gözəlliyinə valeh olmuşdu, yüksək sənətkarlıqla çəkilmiş bu əsərin müəllifinə təriflər yağdırırdılar.

Nəhayət, ziyafət qurtardı, hamı çəkildi, madam Marşan tək qaldı. “Naməlum gözəl”in qarşısında uzun müddət durub tamaşa elədi. Sonra boy güzgüsünün qabağına keçdi, “Naməlum gözəl”i güzgülü ilə yanaşı qoydu. Madam Marşan içdiyi şərəbin bihüşədicə təsiri və daldığı gənclik xatirələrinin həzin musiqisi altında anadangəlmə soyundu. İndi iki gözəllik yan-yanə dayanmışdı – vaxtilə çoxlarının yuxusuna haram qatmış gənclik gözəlliyi və 40 illik bir zamanı yola salsa da, hələ də tərəvətini tam itirməmiş, bu yaşa dolmuş, qocalmış gözəllik. Bu anda madam Marşan özünü ilk dəfə içdiyi şampan şərəbinin təsirindən başı fırlanan gənc qızlar kimi hiss etdi və keçirdiyi təsvirəgəlməz hisslərin təsiri altında onun yubileyinə ən qiymətli hədiyyənin müəllifinə bir məktub yazmaq üçün kağız-qələm götürdü.

Səhəri gün madam Marşan Fransanın Moskvadakı səfirliyində işləyən bir dostu ilə telefonla danışırdı, məktubu ünvanına çatdırmaq üçün diplomatik poçt vasitəsilə Moskvaya yola saldı.

Rəssam artıq bu dözülməz ayrılığa dözə bilmirdi. Xəstələnib yatağa düşdü. İndi “Naməlum gözəl”in satılması bir yana, ona ən çox əziyyət verən əsərin naməlum şəxsə satılması idi. Son nəfəsində birçə dəfə “Naməlum gözəl”ə nəzər sala bilsəydi...

Dost-taşıqlar, yaxın qohum-əqrəbaları rəssama baş çəkir, təsəlli verməyə çalışırdılar. O isə heç kimi görmür, heç nə eşitmirdi – onun xəyalı “Naməlum gözəl”in sorağında idi...

*İyul 2020-ci il
Buzovna*